Η κοινωνική αγωγή ως λειτουργία της δημοκρατίας (Διονύσης Κ. Μαγκλιβέρας)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 22 Απριλίου, 2013

Η τόσο σημαντική για την ομαδική συμβίωση **κοινωνική αγωγή** -επειδή δεν ανήκει στον κόσμο των αφηρημένων εννοιών- διδασκόταν παλαιότερα στα **σχολεία** ως μέσο άσκησης της ομαδικής ζωής. Περιελάμβανε στοιχεία ανάδειξης του **αυτοσεβασμού και του σεβασμού των άλλων** στην καθημερινή ζωή. Διδασκόταν επίσης η κοινωνική αγωγή στην **οικογένεια** από γενιά σε γενιά σε μεγάλο βαθμό με το απτό παράδειγμα, σε βάθος χρόνου. Στη σύγχρονη εποχή η έμπρακτη διδασκαλία τής κοινωνικής αγωγής **δεν εξυπηρετείται** ούτε στα σχολεία ούτε -δυστυχώς- στην οικογένεια, στον βαθμό που είναι από τα σύγχρονα δεδομένα απαιτητή.

Ας πάρουμε ένα παράδειγμα: Σήμερα η καταναλωτική κοινωνία έχει προικίσει τον άνθρωπο με πολλά προσωπικά τεχνολογικά μέσα (αυτοκίνητα, μηχανάκια, συσκευές τηλεόρασης, ραδιόφωνα-υπολογιστές, φορητά τηλέφωνα, διάφορες τεχνικές επινοήσεις). **Ο τρόπος που τα μέσα αυτά χρησιμοποιούνται δείχνει το επίπεδο της κοινωνικής αγωγής**. Συγκεκριμένα, σε πολλές περιπτώσεις η χρήση αυτών των μέσων γίνεται **χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο διπλανός**. Με τα **εγωιστικά ένστικτα** που έμφυτα έχουμε οι άνθρωποι **πάψαμε να ενδιαφερόμαστε μήπως ενοχλείται, εάν ταλαιπωρείται κάποιος τρίτος**. Επιπλέον η ασφάλεια που παρέχει η **ανωνυμία των μεγάλων πόλεων** (όπου ο ένας δεν γνωρίζει ποιός είναι ο άλλος) μας έχει καταστήσει **ανάγωγους, προκλητικούς μέχρι επιθετικούς**. **Προέχει η προσωπική μας άνεση, η ατομική μας απόλαυση χωρίς να δίνεται σημασία στα ισότιμα δικαιώματα του πλησίον.**

Μικρά δείγματα/ενέργειες σηματοδοτούν την κοινωνική αγωγή: σέβομαι τη σειρά τού άλλου στην «ουρά», δεν μιλάω δυνατά στους κοινόχρηστους χώρους δεν παρενοχλώ με τη συμπεριφορά μου, δεν πετώ άχρηστα αντικείμενα στο πεζοδρόμιο, δεν μαρσάρω το αυτοκίνητο ή μηχανάκι προκαλώντας ενοχλητικό θόρυβο, σέβομαι από πεποίθηση τους μεγαλύτερους, συμμορφώνομαι με τους γραπτούς κι άγραφους κανόνες συμπεριφοράς στην κοινή ζωή κλπ.

Δυστυχώς στη μεταπολιτευτική Ελλάδα **το αυτεξούσιο ψευδεπίγραφων «δημοκρατικών δικαιωμάτων» κατέστρεψε τον αυτοσεβασμό κι όλα όσα προέρχονται από το μορφώσιμο του ψυχικού κόσμου**. **Απολυτοποιήθηκε ο**

εγωκεντρισμός μέσω των «δικαιωμάτων» χωρίς να εξυπηρετούνται παράλληλα οι υποχρεώσεις. Έτσι **παραγνωρίσαμε την αρχή** ότι, **όταν λείπει η κοινωνική αγωγή, επικρατεί η βαρβαρότητα του κατά περίπτωση ισχυρότερου**!

Οι μεγάλες επαναστάσεις (Γαλλική, Ρωσική, βιομηχανική κλπ.) έγιναν κατά βάση με στόχο τη βελτίωση της ανθρώπινης μοίρας. Αντίθετα **η τεχνολογική επανάσταση** του β' μισού τού 20ού αιώνα **έγινε έξω από την κοινωνία, στα ερευνητικά κέντρα, από έναν κύκλο επιστημόνων, ο οποίος λίγο πίστευε ή ασχολιόταν με τα ανθρώπινα**. Τον κύκλο αυτόν τον ενδιέφερε περισσότερο η ισχύς, πολεμική, τεχνολογική, οικονομική, κυρίως δηλαδή το πως θα ελέγξει την παγκοσμιότητα. Μπορεί ως αποτέλεσμα η τεχνολογική επανάσταση να προσέφερε λύσεις στις υλικές ανθρώπινες ανάγκες, να αυτοματοποίησε τις παραγωγικές μεθόδους, αλλά **δεν εξυπηρέτησε τον ανθρωπισμό**. **Αποθηρίωσε την κερδοσκοπία**, οδήγησε μάλιστα μέσω του καταναλωτισμού στην κατάργηση τής οικονομίας της αγοράς, στη **βαθύτατη κρίση αξιών, που μαστίζει την αλήθεια τού κόσμου**. **Διδαχτήκαμε ότι όλες οι αξίες μεταφράζονται σε χρήμα, αγοράζονται**. Λησμονήσαμε ότι η επιστήμη είναι γνώσεις, πνεύμα, ήθος. Η ανώτατη εκπαίδευσή μας, π.χ., κατευθύνθηκε στο να βγάζει επαγγελματίες κι όχι ελεύθερους διανοούμενους που να εκτελούν τα καθήκοντά τους ως **υποδείγματα ζωής**, με **ανθρωπιστική μακροθυμία** στην αλληλοστήριξη των αναγκών μας.

Οι τεχνολογικές κατακτήσεις **δεν κρίνονται μόνον από το πόσο επωφελούμαστε από αυτές**, από τις πρακτικές δηλαδή εφαρμογές τους. **Κρίνονται επίσης από την εξυπηρέτηση του πίνακα αξιών μιας κοινωνίας** , από τα ορόσημα στη διαχείριση, από την ψυχική αποδοχή των στόχων από τα άτομα που τη συνθέτουν, από το πόσο προάγουν τις συνθήκες αξιοπρεπούς χρήσης των υλικών αγαθών.

Τα ερεθίσματα όμως και οι κανόνες ζωής που ήρθαν από τις ΗΠΑ και κατ’ ακολουθία από άλλες αγγλοσαξονικές χώρες απέδειξαν ότι **η τεχνολογία αλλοίωσε από τα βάθρα ισχύοντες κοινωνικούς κανόνες διαβίωσης οι οποίοι στηρίζονταν στον σεβασμό τού άλλου**. Στην Ελλάδα **υιοθετήσαμε ανέμελα ξένα πρότυπα που γυάλιζαν στην επιφάνεια, χωρίς να εξετάσουμε το βάθος τού περιεχομένου**. **Νεοφώτιστοι, ζαλιστήκαμε**. **Τα ξενόφερτα πολιτιστικά σχήματα μεταφυτεύτηκαν στον ελλαδικό χώρο χωρίς καμία σοβαρή αντίσταση, ως επεκτατικός μονόδρομος μοντέλου συμπεριφοράς που εξάλειψε τις τοπικές-εθνικές ιδιομορφίες αρχών, συνηθειών, κανόνων, ακόμη και προθέσεων**. **Ο παραδοσιακός ελληνικός πολιτισμός (συνήθειες, τρόποι συμπεριφοράς, γλώσσα κλπ.) τέθηκε σε υποδεέστερη μοίρα, σε σχέση με την δόμηση του «καινούργιου» και του «προοδευτικού».** Χειραγωγηθήκαμε στην υιοθέτηση παραδοχών, που άλλες δεν καταλαβαίναμε, άλλες

ήταν έξω από τον ψυχισμό μας, άλλες δεν συμβιβάζονταν με την κινητικότητα του ελληνικού κόσμου. Έτσι το νόημα της ροής τής ζωής σε πολλά σημεία στάθηκε ξένο προς τη βάση τής δομής μας, μας άφησε χωρίς τον αναπνεύσιμο αέρα τής ψυχικής ευζωίας.

Το φιλότιμο ως συμπεριφορά

Αλλοτε, σε χρόνους προγενέστερους, **μας έσωζε στη συμπεριφορά το φιλότιμο**. Ο Έλληνας ως από ένστικτο είχε φιλότιμο. Με αυτό **υπερκάλυπτε την έλλειψη αγωγής, ρύθμιζε τους τρόπους συμπεριφοράς του, έλεγχε τη «ρωμέικη εξυπνάδα» που φτάνει μέχρι την ενδημική ασυνειδησία, η οποία τόσο κακό μάς έχει προξενήσει ως λαό, τόσο μεταξύ μας όσο και στις σχέσεις μας με τους ξένους**. Το φιλότιμο **διασφάλιζε την επικράτηση της κοινής λογικής, την εξυπηρέτηση των όρων τού κοινού βίου**, πολλές φορές μάλιστα ήταν **αποτρεπτικό τής παρανομίας** στο καθημερινό γίγνεσθαι.

Το φιλότιμο είναι αποτέλεσμα της αρχής ότι η ουσία τής ζωής βρίσκεται στη **γνωριμία τού εαυτού μας**, στον αυτοέλεγχο, **στην αλληλεγγύη με τους άλλους**, στο χτίσιμο του ψυχολογικού μας «πιστεύω» με ευθύνη και διαλεκτική διαδικασία, στην πίστη ότι η συμβίωση είναι ο ρυθμός τής ζωής και γι’ αυτό πρέπει να προστατεύεται. Το φιλότιμο εκφραζόμενο με απλές πράξεις, χωρίς προσποιήσεις ανήκει στις ενέργειες που κάνουν κάθε άνθρωπο -πομπό ή λήπτη των εκδηλώσεων του φιλότιμου- υπερήφανο. **Το φιλότιμο αναπτύσσει την ηθική στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, εμπνέει την εμπιστοσύνη στον διπλανό μας** και στον εαυτό μας, καλύπτει εσωτερικά κενά που δημιουργούνται στη διαβίωση, αποτελεί έκφραση της συμμετοχής μας στα κοινά, μαρτυρία σ’ ένα είδος προσωπικής ευτυχίας.

Για την ομορφιά τής ζωής

Η κοινωνική αγωγή αποτελεί βασική προϋπόθεση της έμπρακτης Δημοκρατίας, η οποία θέλει τον πολίτη επώνυμο άτομο με προσωπική κοινωνική υπόσταση, όχι απρόσωπο μόριο μιας συλλογικής μάζας. Το μαζικό εκμηδενίζει το ατομικό. Όταν ο πολίτης μεταβάλλεται σε αριθμό χωρίς ατομική προσωπικότητα, αναπτύσσονται ιδεοκαπηλείες, προσβάλλεται η οντότητα του ανθρώπου πάνω στη γη, δημιουργείται ένα κενό πέρα από τους ορατούς στόχους. Η πολυπολιτισμικότητα που επικρατεί στους καιρούς μας χρειάζεται ιδιαίτερα ισχυρό υπόστρωμα κοινωνικής αγωγής (εθνικής και προσωπικής) για να μην παρασυρθεί το άτομο απροστάτευτο στη δίνη

τής μίμησης, όπως έχει συμβεί σήμερα, για να μη χάσει μέσα σε μια αντιφατική τελεολογία θριάμβου τής προόδου τα στοιχεία που διαμορφώνουν χαρακτήρες όμορφων μορφών.

Τα τελευταία, μετά το 2009 χρόνια, **οι μεταξύ τών Ελλήνων σχέσεις** όσον αφορά την καθημερινότητα υπέστησαν **σαρωτικές στρεβλώσεις** σε σχέση με τη λειτουργία των θεσμών. Η παραβατικότητα, η ανομία, η παραλυτική παράβαση των κανόνων τού άτυπου/άγραφου κοινωνικού συμβολαίου, ο ετσιθελισμός, ο τραμπουκισμός **έγιναν αποδεκτά με το σαθρό επιχείρημα της δήθεν διαμαρτυρίας, της «αγανάκτησης»**. **Το ατομικιστικό και το συντεχνιακό υπερέβησαν το γενικό συμφέρον**. Ένα πυκνό πλέγμα βίαιης αλλαγής τής κοινωνικής αντίληψης καλύπτει την κοινωνία μας.

Αντιλαμβάνομαι ότι τη συμπεριφορά μας την υπαγορεύουν τώρα νέες πεζές αντιλήψεις, καινούργιες αποπνικτικές αναγκαιότητες, νέες πραγματικότητες. Αυτές οι αλλαγές όμως δεν δικαιολογούν την **έλλειψη κοινωνικής αγωγής που γίνεται πρόξενος αταξίας, ασχήμιας, ασφυξίας, έμπρακτης κατάργησης του βαθύτατου περιεχόμενου τού δημοκρατικού ιδεώδους**, το οποίο δικαιώνεται μόνον με την εφαρμογή του.

Η ανάπτυξη του **κοινωνικού ήθους** είναι αποτέλεσμα της λειτουργίας τής ομαδικής συνείδησης, της αυτογνωσίας για τις συνθήκες διαβίωσης του σήμερα και του αύριο. Οδηγεί σε εκτίμηση του ευ ζην όχι μόνο σε υλικά αποτελέσματα αλλά σε συνειδητοποίηση της ομορφιάς τής ζωής που κρύβεται σε μικρά καθημερινά συμβάντα, σε χωρίς ιδιαίτερο κόπο ψυχολογικές ικανοποιήσεις. Η εκδήλωση της κοινωνικής αγωγής αποτελεί έκφραση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του ανθρώπου- πολίτη, δείχνει το επίπεδο πολιτισμού λαών και χωρών. Η κοινωνική αγωγή, συστατικό τού κοινού βίου, είναι αναγκαία για την ανάπτυξη των όρων τής αληθινής Δημοκρατίας, **για την προστασία τού ίδιου του ανθρώπου από τον άνθρωπο**.

(Πηγή: «Νέα Ευθύνη» Νοέ. – Δεκ. 2012)